L'AIGUADOLÇ 43-44 (2014), pàg. 101-104 Edita: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

DE LLÒRIA A NOVA YORK: UN FET HISTÒRIC DE PLENA ACTUALITAT

(Joaquim Espinós: Material fotogràfic, *Onada Edicions, Benicarló, 2015)*

Enric Morrió

Fa tres anys, Ximo Espinós i jo vam encetar un projecte de col·laboració que en línies generals consistia en que jo investigaria el fenomen de l'emigració de benillobers als EUA, i ell s'encarregaria de donar-li un tractament literari amb la creació d'una novel·la. Per la part que em correspon, el resultat va ser una exposició que es va inaugurar un any després, el 2013, a Benilloba, i que després ha viatjat per altres llocs com Cocentaina, Alcoi i darrerament a Castells. Un any després, el 2014, vaig escriure un article sobre el mateix tema a la revista *Alberri* del Centre d'Estudis Contestans de Cocentaina. Per la part que li tocava a Ximo, la novel·la *Material Fotogràfic* va obtindre el premi de Narrativa Ciutat de Sagunt el 2014, i ha rebut crítiques favorables i una bona acollida lectora. Tots dos hem complert, doncs, amb la nostra part.

Material fotogràfic és una novel·la històrica, perquè s'endinsa en un moment concret de la nostra pròpia història, al voltant de 1920. I si potser no és estrictament una novel·la realista, sí que és una novel·la que reflecteix a la perfecció la realitat, en tant que tots els seus elements –personatges, ambients, situacions, llocs...– encara que són ficticis, estan molt pròxims al que podria ser la història particular de molts benillobers, i per extensió, valencians, que van haver de viure l'experiència de l'emigració al voltant d'estos anys. Una emigració que com a tema central li dóna a la novel·la una gran actualitat. En els últims anys hem vist als nostres joves obligats a partir cap a altres països a la recerca d'unes oportunitats que el

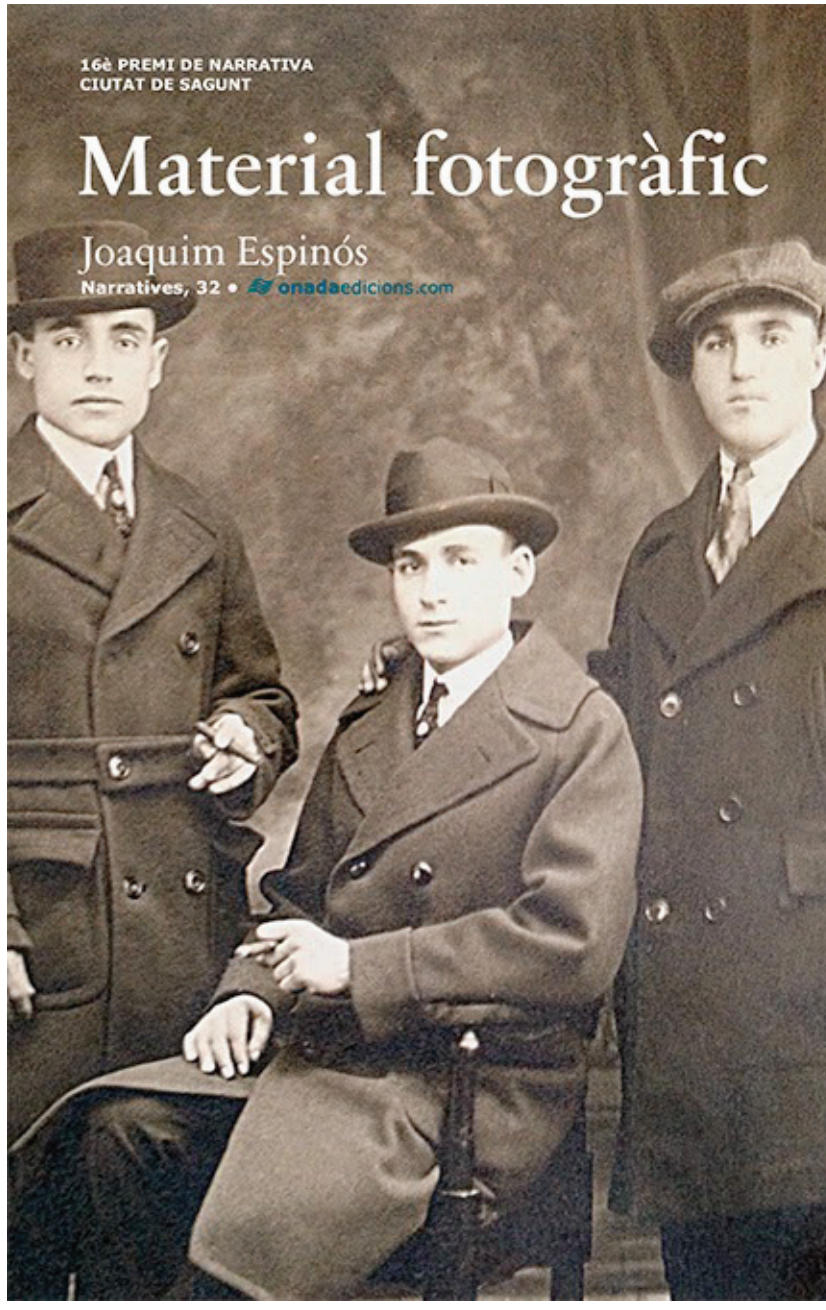
16è PREMI DE NARRATIVA
CIUTAT DE SAGUNT
Material fotogràfic
Joaquim Espinós
Narratives, 32 • onadaedicions.com

nostre els ha negat, expulsats per una difícil situació econòmica quan ja tots crèiem que el fenomen de l'emigració sols pertanyia al passat.

Material fotogràfic es desenvolupa pràcticament entre dos ambients contrastats i ben diferents: per un costat, «Llòria», lloc de partida, poble imaginari, recreació literària de Benilloba, com podem endevinar en llegir topònims com «la costera de Penàguila» o «la Font del Rector». Per l'altre, els Estats Units d'Amèrica, lloc d'arribada, en concret la ciutat de Nova York, encara que passen per altres llocs com ara Waterbury o Pittsburg.

Els protagonistes són tres joves amics, Héctor, Ramón i Manel, desenvolupen tres tipus d'actituds molt reconeixibles en la realitat: Héctor és un jove que cerca el seu lloc en la vida i que molt bé podria anomenar-se Rafael, Alfonso, Daniel... Joves benillobers reals, que van recórrer llocs tant distants com Argentina, França i els EUA, on definitivament es van establir per passar la resta de la seua vida. Ramon, en canvi, és un jove arrelat a la seua terra i gent, però que per unes circumstàncies temporals, transitòries, com són les dificultats econòmiques, la necessitat de guanyar uns diners per casar-se i amb la perspectiva d'aconseguir-ho, decideix emigrar per un temps concret fins haver aconseguit els seus objectius. Com seria el cas real de Vicent, Àngel o Salvador. I per últim, Manel, jove sense un objectiu definit que cerca l'aventura i les noves experiències. Com va ser el cas de persones reals com Joaquín, Ramón o Toni.

Un altre tema que la novel·la reflecteix molt be és la mobilitat que tenen els emigrants, sempre a la recerca d'unes millors condicions de vida, econòmiques i de treball. Ells ixen d'una societat pràcticament immobilista on hi ha poques possibilitats, poques alternatives de treball i quan arriben a la seua destinació no els resten més opcions que el canvi continu d'activitat, el desplaçament d'un lloc a altre per trobar unes millors condicions, perspectives de progrés i de guanys, adaptant-se ràpidament a les noves situacions i fins i tot arriben a exercir activitats il·legals.

També la novel·la ens introdueix en el món dels sentiments dels emigrants. Sentiments que basculen entre l'enyor de la seua terra i gent i les dificultats d'adaptació a una nova vida. La llunyania marca les relaciones entre persones separades amb les cartes con l'únic mitjà de comunicació, cartes que de vegades han de ser escrites i llegides per terceres persones, per les dificultats que tenen alguns per fer-ho. Sentiments forts d'amistat i companyonia que surten entre

uns éssers que passen per situacions complicades o que minven i desapareixen a conseqüència d'eixes mateixes dificultats.

I sobre tots els personatges planeja l'ombra del servei militar. Una mili que condiciona les seues perspectives: o bé han de tornar per complir les seues obligacions amb el rei durant un període de temps llarg, que els allunya de la família, els impedeix obtenir un sou i fins i tot es pot agreujar si són enviats al Marroc on es lliura una autèntica guerra; o bé, si decideixen no fer-la, seran declarats pròfugs i no podran retornar a la seua terra durant molts anys. En la realitat, com a la novel·la, aquest fet suposa que molts joves hagen de retornar per complir en les seues obligacions truncant les seues expectatives mentre que altres restaren allí sense poder retornar durant molts anys.

I en el rerefons de la novel·la està el tema de la fotografia. La fotografia utilitzada com a fons d'informació. Tots els emigrants enviaven fotos a casa. Millor que qualsevol carta, una fotografia mostrava la situació de la persona, el seu estat físic i anímic, fins i tot podia donar fe de la seua millora econòmica. Però també podia utilitzar-se com a element de propaganda i convertir-se en el detonant que impulsara a altres joves a l'aventura de l'emigració, com passa en la novel·la. D'ací el seu protagonisme en la narració, fins al punt de determinar el final i donar-li títol a l'obra.

Tota la narració està feta en un llenguatge senzill i planer carregat d'expressions que reconeixem com a pròpies: «esperar en candeleta» o «jugar un coto». Açò la converteix en una novel·la de fàcil lectura, amena, d'eixes que als pocs minuts de començar t'enganxen i poden tenir-te assegut fins conèixer el seu desenllaç. Carregada de sentiments com està, a més de sentir-ho tot com a molt propi ens fa viure uns moments plens d'emocions, que ens apropen als personatges i ens endinsen en la narració.

L'autor aprofita la novel·la per parlar dels nostres costums, històries, tradicions... En un determinat moment els personatges seuen a la fresca per xarrar, els xiquets juguen a «saltar marges» o van «a furtar ametles o albercocs». Però el que més em va sorprendre va ser el sentir per la boca d'un protagonista la història de la «xiqueta i el carro» que més d'una vegada havia escoltat de la boca d'algun major del poble.

Sols em resta animar-los a llegir *Material fotogràfic* perquè segur que gaudiran d'ella.